

შეფასებისა და გამოცდების
ეროვნული ცენტრი

Μüəllimin səlahiyyətinin təsdiqlənməsi
iyul, 2021

Mülki təhsil testi

Təlimat

Qarşınızdakı imtahan testinin elektron bukletidir.

Tapşırıqların təlimatı ilə diqqətlə tanış olun, hər bir tapşırıqın şərtini yaxşı düşünün və sonra cavab verin.

Testin maksimal xalı 55-dır.

Testə əməl etmək üçün sizə 4 saat vaxt verilir.

Sizə uğurlar arzulayırıq!

Sonrakı səhifəyə keçmək və geri qaytarmaq üçün klaviaturadakı düymədən istifadə edə bilərsiniz

Təlimat

➤ Seçimli cavabı olan tapşırıq (1-12, 19.1, 23.1, 23.2)

Hər suala ehtimal olunan dörd cavab verilir. Onlardan yalnız biri düzgündür. Cavablar vərəqində düzgün cavabın müvafiq xanasında **X** işarəsi qoyun. Başqa heç bir qeyd elektron proqramı tərəfindən qəbul edilmir. İşarə edilmiş cavabı düzəltmək istəsəniz, **X** işarəsi qoyulmuş xananı bütövlüklə rəngləyin və sonra cavabın yeni variantını işarə edin. Düzəldilmiş cavabın təkrarən seçilməsi qeyri-mümkündür. Hər tapşırıqda 1 xal verilir ki, bu da tapşırıq boyunca göstərilmişdir.

(1) 1. Bir şəxsiyyətin kiminsə tabeçiliyindən azad olması və nəticədə müstəqillik və bərabər hüquqlar əldə etməsi hansı terminlə ifadə olunur?

ə) Seqreqasiya;

ə) İnteqrasiya;

ə) Emansipasiya;

ə) Sosializasiya.

(1) **2. Dövlət tərəfindən xarici və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs üçün vətəndaşlıq verilməsinə nə deyilir?**

Ⓢ) Repatriasiya;

ⓑ) Naturalizasiya;

ⓖ) Nasionalizasiya;

Ⓞ) Resosializasiya.

(1) **3. Gürcüstanın mövcud konstitusiyasına əsasən ən azı neçə seçicinin qanunvericilik təşəbbüsü təqdim etmə hüququ var?**

ა) 35000;

ბ) 25000;

გ) 15000;

დ) 10000.

(1) 4. Dini və dünyəvi müəssisələrin bir-birindən ayrılmasına və bir-birinin fəaliyyətinə qarışmamasına əsaslanan dünyagörüşü hansı terminlə ifadə olunur?

ə) Altruizm;

ə) Pluralizm;

ə) Konformizm;

ə) Sekularizm.

(1) **5. Vətəndaşın dövlət hakimiyyətini təmsil edən orqana seçilmək və dövlət orqanı vəzifəsini tutmaq hüququna nə deyilir?**

ə) Passiv seçki hüququ;

ə) Aktiv seçki hüququ;

ə) Neqativ seçki hüququ;

ə) Pozitiv seçki hüququ.

(1) **6. Hansı müzakirə hüquqi akt anlayışının məzmununu düzgün ifadə etmir?**

⸈) Hüquqi akt, əsas mahiyyəti özəl və ictimai hüquq münasibətlərini tənzimləmək olan, qanuni qüvvəyə malik rəsmi sənəddir;

⸉) Hüquqi akt səlahiyyətli dövlət və ya bələdiyyə orqanı (vəzifəli şəxs) tərəfindən Gürcüstan qanunvericiliyi ilə qəbul edilir və onun həyata keçirilməsi məcburidir;

⸊) Hüquqi akt dövlət orqanı və ya bələdiyyə orqanı (vəzifəli şəxs) tərəfindən nəşr edilir və onda, əsasən, insanların, təşkilatların və vəzifəli şəxslərin hüquq və vəzifələri əks olunmuşdur;

⸋) Hüquqi akt dövlət və ya bələdiyyə orqanı (vəzifəli şəxs) tərəfindən Gürcüstanın mövcud qanunvericiliyinə uyğun olaraq nəşr edilir və hər bir belə sənəd bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir.

(1) **7. Gürcüstan qanununa əsasən, arbitraj aşağıdakılara baxmağa səlahiyyətlidir:**

- ⸈) Kassasiya şikayətləri və rayon məhkəməsinin qərarını tamamilə və ya qismən ləğv etmək;
- ⸉) Cinayət işləri və konkret şəxsin təqsirli və ya təqsirsiz olduğuna qərar vermək;
- ⸊) Gürcüstan Parlamenti üzvünün səlahiyyətinin tanınması və ya səlahiyyət müddətinin vaxtından əvvəl dayandırılması məsələsi;
- ⸋) Şəxslərin bərabərliyinə əsaslanan, tərəflərin öz aralarında həll edə biləcəyi xüsusi mülkiyyət mübahisələri.

(1) **8. Kollektiv hüquqlar haqqında verilmiş hansı müzakirə düzgündür?**

ə) 1972-ci ildə insanın ətraf-mühiti haqqında deklarasiya qəbul edildi, bununla da ekoloji cəhətdən təmiz bir mühitdə yaşama hüququnun əsası qoyuldu. Bu hüquqlar kollektiv faydalanma üçün nəzərdə tutulmuşdur və birinci nəslin hüquqlarına aid edilir;

ə) Üçüncü nəsil hüquqlarına kollektiv və ya həmrəylik hüquqları deyilir, çünki onlardan müstəqil şəxs tərəfindən deyil, şəxslər birliyi, qrupları istifadə edə bilər. Bu cür hüquqlara, məsələn, sülh və davamlı inkişaf hüquqları daxildir;

ç) Mülki və siyasi hüquqların yaradılması kollektiv hüquqların təsis edilməsi ilə nəticələndi. Kollektiv hüquqlar ikinci nəsil hüquqları kimi tanınır və onların qorunmasını Birləşmiş Millətlərin Baş Məclisi təmin edir;

ç) XIX əsrin 60-cı illərində kollektiv hüquqların təməli qoyuldu. BMT Baş Assambleyası tərəfindən qəbul edilmiş iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlara dair Beynəlxalq Pakt bu hüquqların qorunmasına xidmət edir.

(1) **9. Münaqişə vəziyyətində kompromis davranış modelindən istifadə etmək məsləhətdir, o zaman ki:**

ə) Tərəflər arasında hüquqlar bərabərdir və təcili olaraq qərar vermək lazımdır. Bu zaman hər iki tərəf də öz maraqlarını ölçülü şəkildə müdafiə edir və heç bir tərəfin maraqları tam təmin olunmur;

ə) Qarşı tərəflə müqayisədə az hüquqlarınız var, lakin problem sizin üçün əhəmiyyətsizdir və vaxt qazanmaq istəyirsiniz. Bu zaman hər iki tərəfin maraqları nəzərə alınmır;

ğ) Qarşı tərəfin daha çox hüquqları var və sizin üçün əlaqəni saxlamaq əhəmiyyətlidir, qarşı tərəf üçün isə nəticə daha əhəmiyyətlidir. Bu zaman qarşı tərəfin maraqları öz maraqlarının hesabına təmin edilir;

q) Qarşı tərəflə müqayisədə hüquqlarınız çoxdur, vəziyyət kritikdir və nəticə sizin üçün çox əhəmiyyətlidir. Belə bir vəziyyətdə yalnız öz maraqlarının təmin edilməsi nəzərə alınır və qarşı tərəfin maraqları nəzərə alınmır.

(1) **10. Monopolist rəqabət şəraitində bazar strukturu necədir?**

- ə) Bazarda bu və ya digər nadir məhsulu yaradan və malların qiymətinə nəzarət edən yeganə istehsalçıdır;
- ə) Bazarda bir çox sahibkar müəyyən qədər fərqli mallar satır və yeni firmalar üçün bazara girmə həddi aşağıdır;
- ə) Bazarda oxşar məhsulu demək olar ki, eyni qiymətə satan bir çox sahibkar var və yeni istehsalçıların bazara girməsi üçün heç bir maneə mövcud deyil;
- ə) Bazarda bütün məhsulun böyük bir hissəsini istehsal edən az sayda iri sahibkarlar üstünlük təşkil edir, yeni firmaların bazara girməsi çətinidir.

(1) 11. Infoqrafika 2019-cu ildə Gürcüstanın əsas demoqrafik göstəricilərini əks etdirir:

İnfoqrafikanın məlumatlarına hansı müzakirə uyğundur?

- ə) 2019-cu ildə Gürcüstan əhalisinin sayı azaldı;
- ə) 2019-cu ildə Gürcüstanda boşanan adamların sayı evlənənlərdən daha çoxdur;
- ə) Mövsüm baxımından, uşaqların doğulma göstəriciləri ən yüksək yazda, evlilik isə yaydadır;
- ə) İlk nikahdakı qadınların orta yaşı, ilk uşaq doğulanda ananın orta yaşından çoxdur.

(1) **12. Tapşırıqda 2018-ci ildə “Gürcüstan əhalisinin məhkəmə sistemi haqqında biliyi və ona qarşı münasibəti” tədqiqatının nəticələri verilmişdir:**

- Əhalinin fikrincə, şəhər/rayon məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsində , əsasən, hakimin qanunlar haqqında biliyi (60%), müvafiq təcrübəsi (54%), vicdanlılığı (44%) və siyasi dairələrlə faydalı əlaqələri (20%) nəzərə alınır.
- Əhalinin 37%-i şəhər/rayon məhkəməsinə etibar etmir, 33 %-i neytral münasibət bəsləyir, 19%-i isə etibar edir; 35 %-i apellasiya məhkəməsinə etibar etmir, 32 %-i neytral münasibət bəsləyir, 22%-i isə etibar edir. Əhalinin 37%-i Gürcüstanın ali məhkəməsinə etibar etmir, 32%-i neytral münasibət bəsləyir, 24 %-i isə etibar edir.
- Əhalinin 42% -i məhkəmə sisteminin son 5 ildə dəyişmədiyini düşünür, 21% -i inkişaf etdiyinə inanır, 29% -i isə məhkəmə sisteminin pisləşdiyini düşünür.

Verilənlərə əsaslanan hansı nəticə düzgündür?

- Ümumi məhkəmələrə inamın aşağı olması, əhalinin əksəriyyətinin hakimlərin savadını şübhə altına almaları səbəb olmuşdur;
- Əhalinin əksəriyyəti hesab edir ki, Gürcüstanda hakimlərin seçilmə prosesi siyasiləşdirilmişdir;
- Əhalinin əksəriyyətinin fikrincə, məhkəmə sistemi zaman ərzində təkmilləşir və inkişaf edir;
- Əhalinin çox hissəsində hər üç instansiya məhkəməsinə qarşı etibarlılıqdan çox etibarsızlıq hissi var.

Təlimat

Ardıcılığın müəyyənedilməsi (№13)

Tapşırıqda verilmiş siyahını göstərilmiş prinsipə uyğun olaraq düzün. Cavabları cavab vərəqəsində verilən xanalarda yazın. Nəzərə alın ki, xanaya yalnız seçilmiş cavabın rəqəmi yazılır. Xalların maksimal sayı tapşırıq boyunca verilmişdir.

- (1) 13. Sxemdə Birləşmiş Millətlər Təşkilatına üzv olan ölkələr verilmişdir. Onları təşkilata üzv olduqları tarixə görə ardıcılıqla düzün:

			4*	
--	--	--	----	--

* Cədvəldə düzgün cavab göstərilmişdir.

Təlimat

Uyğunluğun müəyyənəşdirilməsi (№14, 15, 16)

Tapşırıqda iki sütunda müxtəlif növ siyahı verilir. Bu iki sütunda təqdim olunan məlumatlar arasında uyğunluğu müəyyən edin. Cavabları cavablar vərəqində verilmiş cədvəldə yazın. Xalların maksimal miqdarı tapşırıq boyunca göstərilmişdir.

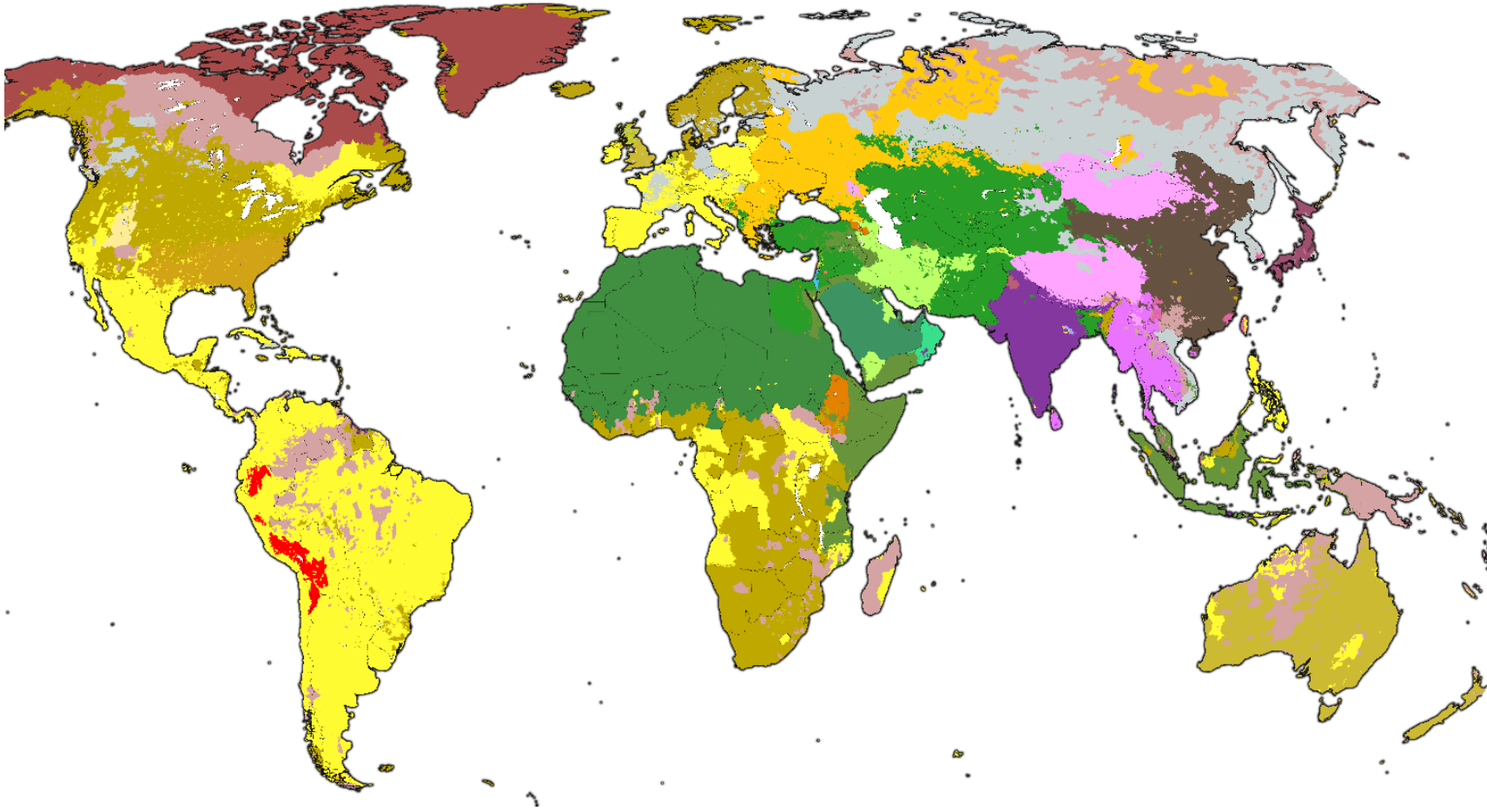
- (1) 14. SWOT şərtləri və imkanları analiz etmək üsullarından biridir. I stünda verilmiş şəraitləri II stünda verilmiş SWOT analizin elementləri ilə əlaqələndirin:

I. Şəraitlər		II. SWOT analizin elementləri
<p>ə)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Şirkətin bilikli və təcrübəli personalı var; ➤ Şirkət nadir resurslara malikdir. 	<p>ə)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Şirkətin sadıq müştərilərinin sayı artır; ➤ Yeni texnologiyalara əlçatanlıq artır. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zəif tərəflər 2. Güclü tərəflər 3. İmkanlar 4. Təhlükələr
<p>ə)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rəqib şirkət müştərilərə yeni məhsullar və xidmətlər təklif edir ; ➤ Bazarda yeni rəqib şirkətlər yaranır; 	<p>ə)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Şirkət bazarda aşağı nüfuza malikdir; ➤ Şirkətin motivasiyası olmayan personalı var. 	

(2) **15. II sütunda verilmiş demokratik seçkinin əsas prinsiplərini I sütunda verilmiş izahlarla uyğunlaşdırın:**

I. Şərhlər	II. Seçkilərin əsas prinsipləri
s) Qeydiyyat şərtlərinə cavab verən müvafiq yaşda olan bütün vətəndaşlar seçkilərdə iştirak etmə hüququna malikdir.	1. Azadlıq prinsipi
ð) Bütün seçicilərin qanun çərçivəsində bərabər hüquqları və seçmə hüquqlarını həyata keçirmək üçün bərabər şərtləri var. Eyni seçki dairəsindəki bütün seçicilərin səslərinin sayı bərabərdir.	2. Direktivlik prinsipi
ğ) Bütün seçicilər öz namizədini dövlət orqanlarına birbaşa seçirlər.	3. Bərabərlik prinsipi
ç) Bütün seçicilər səslərini başqasının iştirakı olmadan qapalı səsvermə kabinetində verirlər və başqa bir şəxs tərəfindən doldurulmuş seçki bülletenlərini görmə imkanı mümkün deyil.	4. Ümumilik prinsipi
ç) Hər bir seçici seçkilərə gedib-getməməyəyinə və öz mövqeyini təyin edib-etməməyəyinə özü qərar verir. Təzyiq və qorxu olmadan seçim etmək zəmanətlidir, bununla yanaşı, istənilən seçicinin istəyini ifadə etməsinə nəzarət etmək qadağandır.	5. Gizlilik prinsipi

(2) 16. Xəritədə dünyadakı dinlərin yayılması əks olunub. I sütundakı dinləri II sütundakı xəritə əfsanəsinin rəngləri ilə uyğunlaşdırın:

I. Dinlər	II. xəritə əfsanəsinin rəngi
δ) Protestan xristianlığı	1.
ð) Katolik xristianlığı	2.
ğ) Sünnü İslamı	3.
ϣ) İnduizm	4.
ɟ) Teravada Budizmi	5.

Təlimat

Səhvin düzəldilməsi (№17)

Tapşırıqda verilmiş mətndə faktlarla əlaqəli səhvlərə yol verilmişdir (tarix, termin, ad və s.). Onları tapıb düzəldin. Tapılmış səhvi və onun düzəldilmiş variantını cavablar vərəqəsində verilmiş cədvələ köçürün (səhvi - I sütuna, düzəldilmiş variantı - II sütuna). Nəzərə alın ki, hər bir tapılmış səhvə onun düzəldilmiş variantı ilə birlikdə 1 xal verilir. Xalların maksimal miqdarı tapşırıqlar boyunca göstərilmişdir.

(7) **17. Mətni diqqətlə oxuyun, səhvləri tapın və düzəldin:**

Dövlət

İnsan sosial varlıqdır və digər insanlarla bir arada yaşamaqla birlikdə, dövlətdən biri olan müxtəlif yaşayış formalarını yaradır. Qədim Yunanıstanda dövlətdə yaşamaq və onu idarə etmək o qədər vacib hesab olunurdu ki, filosof Pifaqor hətta insanı "siyasi heyvan" adlandırdı.

Tarix boyu insanlar idarəetmə forması, ideologiyası və ya ərazi quruluşu qaydalarına ilə fərqlənən müxtəlif növ dövlətlər yaratmışlar. Ən qədim idarəetmə formalarından biri monarxiyadır. Bütün dövlət hakimiyyəti bir şəxsin, monarxın əlində cəmlənərsə bu relativ monarxiyadır, monarxın hakimiyyəti seçilmiş bir orqan tərəfindən məhdudlaşdırılırsa, bu cür idarəetmə formasına konstitusiya monarxiyası adlanır. İnsanların dövlət hakimiyyətini fərdi xidməti və şəxsi istedadı əsasında qazandığı bir ölkə meritokratikdir. Əgər dövlət qanunları dini iyerarxiyalar tərəfindən müəyyən edilirsə, bu cür ölkə aristokratikdir, dövlət hakimiyyətinin mənbəyi nə sərvət, nə mənşə, nə də din deyil, xalqdırsa, bu cür dövlət demokratikdir. Müasir demokratik dövlətin fəlsəfi əsasları "Təbii müqavilə" deyilən nəzəriyyə ilə tanınır. Bu nəzəriyyənin ən məşhur üzvləri Tomas Hobs, Con Lok və Jan-Jak Rusodur.

[Mətnin ikinci səhifəsinə keçid](#)

Vətəndaşın demokratik dövlətdəki rolu vacibdir və onun dövlət idarə məsələsində fəal iştirakı demokratiyanın keyfiyyətini müəyyənləşdirir. Müasir dövrdə demokratiyanın ən geniş yayılmış forması birbaşa demokratiyadır, burada vətəndaşlar dövlət idarəsini öz namizədləri vasitəsilə həyata keçirirlər. İdarəetmə formalarından başqa, ölkələr bir-birindən ərazi quruluşuna görə də fərqlənirlər. Məsələn, ABŞ, Almaniya, Braziliya və Hindistan unitar dövlətdirlər, burada mərkəzi hakimiyyətlə birlikdə müvafiq ərazi vahidlərinin hakimiyyəti də həyata keçirilir.

Müasir dövlətlərin beynəlxalq ticarətdə fəal iştirak etmələrinə və müxtəlif ittifaqların üzvü ola bilmələrinə baxmayaraq, daxili siyasətin aparılması məsələsində müstəqil olmaları prinsipal şəkildə əhəmiyyətlidir. Dövlətin öz ərazisində ekskluziv səlahiyyəti və onun başqa ölkələr tərəfindən toxunulmazlığı subordinasıya termini ilə ifadə olunur.

Təlimat

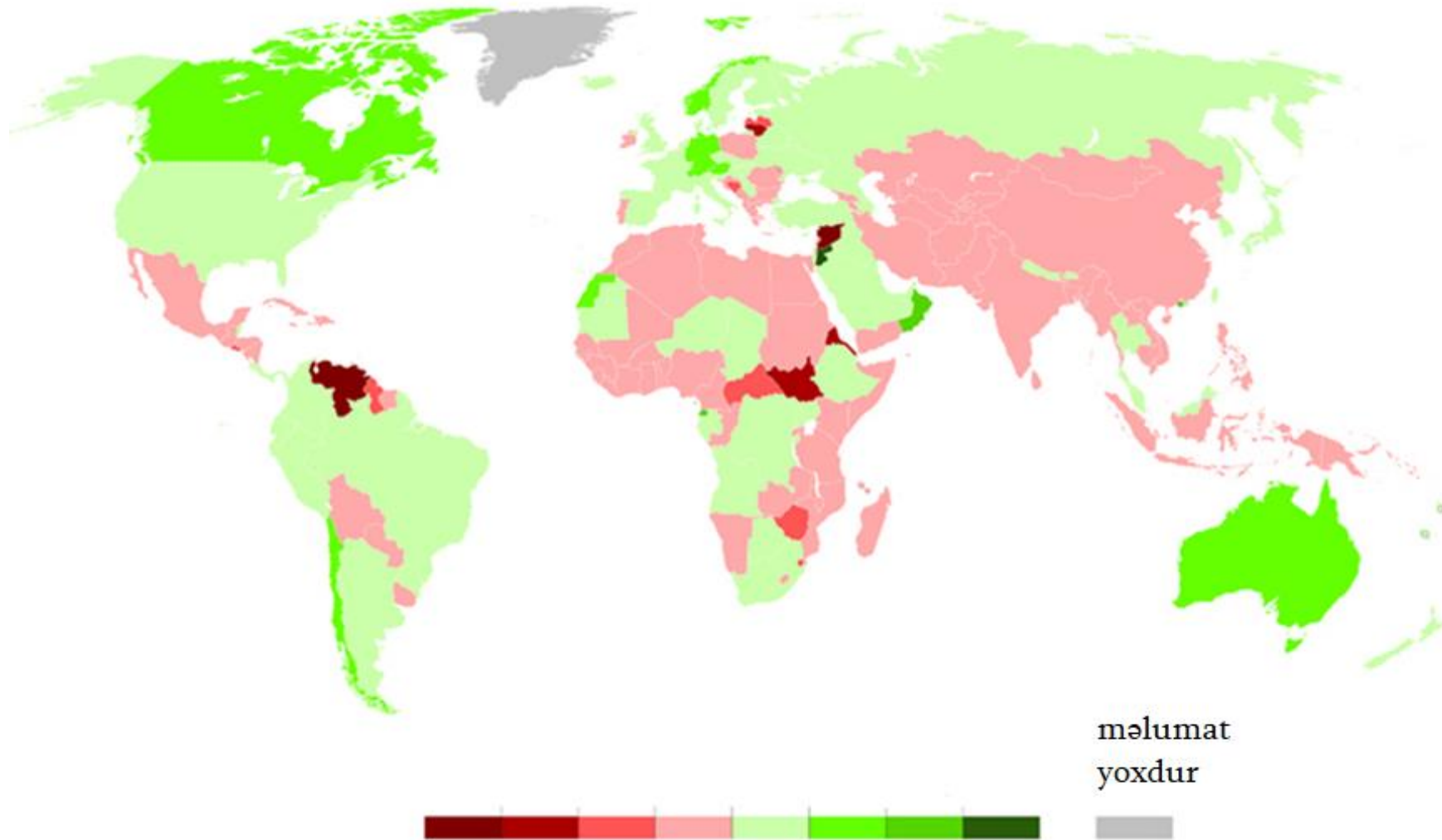
Açıq sonlu tapşırıq (№18, 19.2, 19.3, 20, 21, 22, 23.3-23.7)

Tapşırıqda ehtimal edilən cavablar olmayan sual verilmişdir. Tapşırığın şərtini və sualı diqqətlə oxuyun. Cavab suala adekvat və konkret olmalıdır. Cavabı cavablar vərəqəsində müvafiq yerə yazın. Xalların maksimal sayı hər tapşırıq boyunca göstərilmişdir.

(4) **18. Sxem Gürcüstandakı idarəetmə orqanlarını və onların əsas funksiyalarını tam əks etdirmir. Cədvəldəki boş xanaları doldurun:**

Dövlət hakimiyyətinin qolları	Hakimiyyət orqanları	Əsas funksiyalar
Qanunverici	Parlament	• Qanunların qəbul edilməsi;
		• Ölkənin daxili və xarici siyasətinin əsas istiqamətlərinin müəyyən edilməsi;
		18.1
İcraedici	18.2	Ölkənin daxili və xarici siyasətinin həyata keçirilməsi; mövcud qanunların həyata keçirilməsi;
Məhkəmə	Konstitusiya məhkəməsi	18.3
	18.4	Müxtəlif təşkilatlar, şəxslər və dövlət müəssisələri arasındakı mülki və inzibati mübahisələrin baxılması və həlli; cinayət işlərinə baxılması.

(3) 19. 2015-2020-ci illərin xəritəsi verilmişdir. Xəritəyə əsasən suallara cavab verin:

(1) **19.1 Verilmiş xəritədə nə əks olunmuşdur?**

ə) Miqrasiya saldosu;

ə) Demokratiyanın səviyyəsi;

ə) İdarə formaları;

ə) İqtisadi inkişaf.

(1) **19.2 Xəritənin məlumatlarına əsasən, Gürcüstanda vəziyyət necədir?**

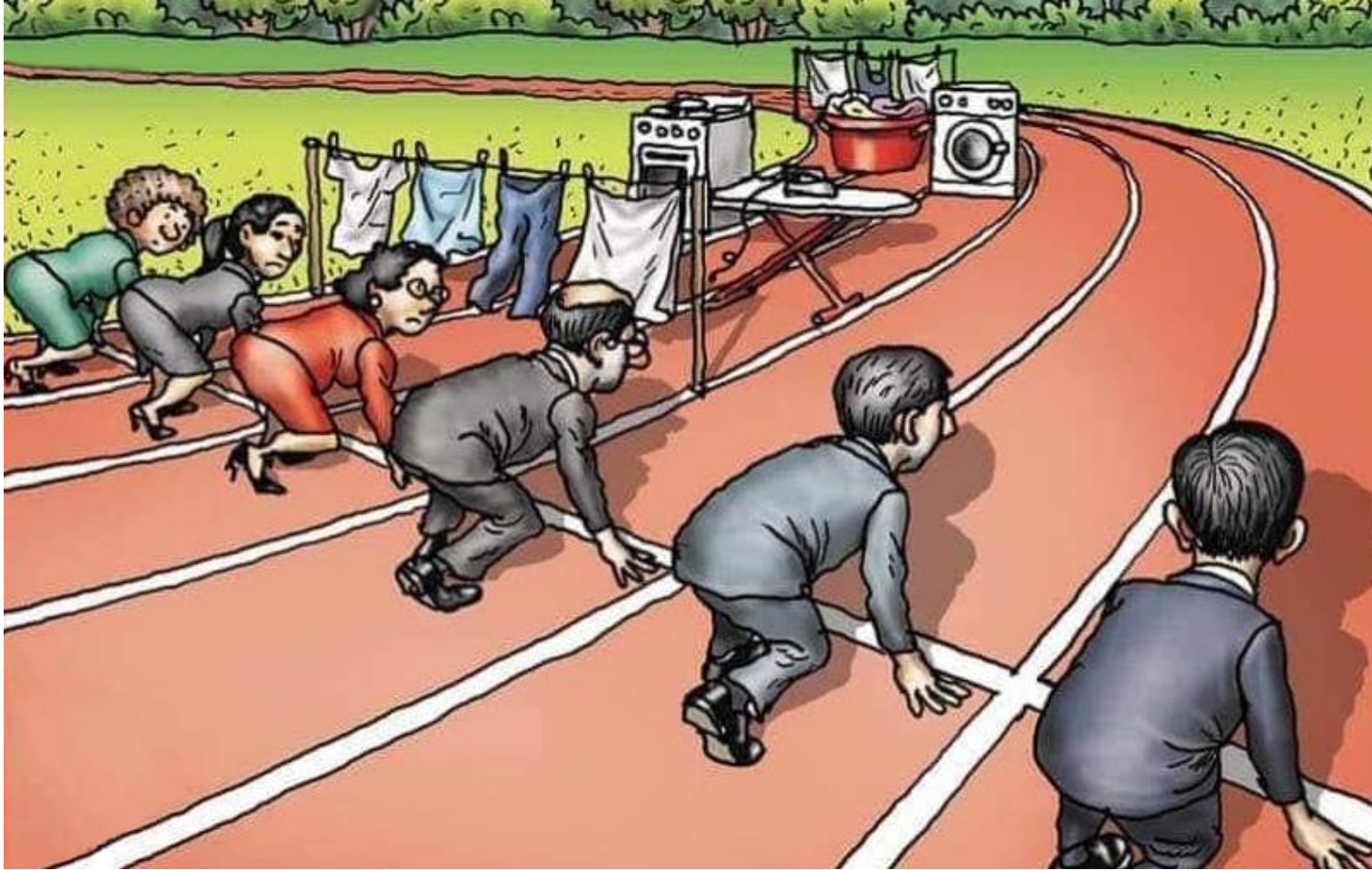
(1) **19.3 Avstraliya və Kanadadakı vəziyyəti xəritə məlumatlarına əsasən müzakirə edin. Bu vəziyyətin yaranmasının əsas səbəblərini sadalayın.**

(5) **20.** Tapşırıqda məktəb layihəsinin məqsədləri, məsələləri və yerinə yetirmə yolları natamam şəkildə verilmişdir. Məktəb layihəsinin verilmiş hissəsinin tam şəkil alması üçün tapşırıqları növbəti ardıcılıqla yerinə yetirin:

- I. Cədvəldə verilmiş yerinə yetirmə yolları siyahısından irəli gələrək II məsələni müəyyən edin və yazın; *(tapşırıq 20.2)*
- II. Cədvəldə I məsələni yerinə yetirməyə kömək edəcəyini düşündüyünüz üç müxtəlif üsulu yazın; *(tapşırıq 20.3)*
- III. Layihənin hər iki məsələsindən və onların yerinə yetirmə yollarından irəli gələrək, yerinə yetirilməsi mümkün olan layihənin məqsədini müəyyən edin və yazın. *(tapşırıq 20.1)*

20.1	<u>Layihənin məqsədi:</u> <i>(Verilən məsələlərə və yerinə yetirmə yollarına əsasən əldə edilə bilən məqsədi yazın).</i>
20.2	<p><u>Layihənin I məsələsi:</u> Müxtəlif peşələr və onların xüsusiyyətləri haqqında yuxarı sinif şagirdlərinə məlumat vermək;</p> <p><u>Layihənin II məsələsi:</u> <i>(II məsələnin yerinə yetirmə yollarına əsasən müəyyən bir məsələ təyin edin və yazın).</i></p>
20.3	<p><u>I məsələnin həyata keçirilmə yolları:</u> <i>(verilən məsələni həyata keçirmək üçün 3 müxtəlif yol yazın).</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. <p><u>II məsələnin həyata keçirilmə yolları:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Şagirdlər üçün özünüqiymətləndirmə təlimlərinin keçirilməsi: fərdi xüsusiyyətlərin, meyllərin, maraqların, imkanların və dəyərlərin təyin olunması; 2. Şəxsi amillərin seçilmiş peşəyə uyğunluğu barədə şagirdlərə məsləhət vermək üçün bir mütəxəssisin dəvət edilməsi; 3. İş mühiti ilə tanış etmək üçün maraq sahələrinə görə şagirdlərin staj keçməsinə kömək etmək.

(4) 21. İllustrasiya ilə tanış olun və suallara cavab verin:

21.1 İllustrasiyanın ifadə etdiyi əsas mənanın nə olduğunu müzakirə edin.

21.2 İllustrasiyada təsvir olunmuş sosial sistem hansı terminlə ifadə olunur? İllustrasiyada təsvir olunmuş problemi aradan qaldırmağı hədəfləyən ictimai - siyasi hərəkəti sadalayın.

21.3 Arqumentlərlə müzakirə edin, qeyd olunan problem Gürcüstanda nə dərəcədə aktualdır və onunla mübarizə aparmaq üçün hansı hüquqi mexanizmlər mövcuddur?

(5) **22. Mətnlə tanış olun və aşağıda verilmiş göstərişlərə əsasən tapşırığı yerinə yetirin:**

"[Sovet] iqtisadiyyatının idarə olunduğu əsas prinsiplər aşağıdakılardır: Sovet planlaşdırma aparatı (və siyasi rəhbərlik) cəmiyyətin ehtiyaclarını bildiyini iddia edir və bu səbəbdən də cəmiyyətin bu ehtiyaclarını ödəmək üçün təlimat verir. Təbə olan menecerlərin əsas məsələsi bu təlimatları yerinə yetirməkdir. Daha sonra görəcəyimiz kimi, sayəsində [iqtisadiyyat] planlaşdırıcıların təlimat verdiyi məlumat axınları, onların tabeliyində olanlardan əldə edilir və menecerin yuxarıdan aldıkları əmrlərin yalnız passiv icraediciləri olduqlarını fərz etmək yalnız olardı. Lakin fakt olaraq qalır ki, Sovet hakimiyyəti sübut etməlidir ki, onlar və onların tabeliyində olan planlaşdırıcıların nəyin edilməsi lazım olduğunu ən yaxşı bilirlər, çünki yalnız bu sübut əsasında mərkəz tərəfindən idarə olunan planlaşdırmaya kimsə tərəfindən haqq qazandıra bilərlər."

Alek Nove, „Sovet iqtisadi sistemi“, 1977 il.

- (1) **22.1 Mətdən irəli gələrək diskusiya mövzusunun təyin edin və adlandırın. Sizin seçdiyiniz diskusiya mövzusunun verilmiş mətnlə uyğunluğu və aktuallığı haqqında müzakirə edin;**

- (4) **22.2 A. Diskusiya zamanı yaranan mövqeyi müdafiə etmək üçün iki arqument sadalayın;**
B. Diskusiya zamanı yaranan mövqeyi inkar etmək üçün iki arqument sadalayın;

(Hər bir arqument mahiyyətcə bir-birindən fərqli fikir əhatə etməlidir.)

(9) **23. Verilmiş mənbələri analiz edin və suallara cavab verin:**

Mənbə N1
Sovet ittifaqında “İməclik”

Mənbə N2
Müasir Tiflis

Mənbələrə keçid: [3](#) [4](#) [5](#) [6](#)

Tapşırıqlara keçid: [23.1](#) [23.2](#) [23.3-23.7](#)

Mənbə N3

Xeyriyyə xəritəsi 2015-ci il

Mənbələrə keçid: [1-2](#) [4](#) [5](#) [6](#)

Tapşırıqlara keçid: [23.1](#) [23.2](#) [23.3-23.7](#)

Mənbə N4

“Azadlıq yaxşılıq, həqiqət və mükəmməlliklə eyniləşdirilə bilməz. Azadlığın özünə xas təbiəti var. Azadlıq azadlıqdır, yaxşılıq deyil. Və Azadlığı yaxşılıqla və mükəmməlliklə qarışdırmaq və eyniləşdirmək azadlığı inkar etmək, şiddəti və şiddətin yollarını tanımaq deməkdir. Məcburi yaxşılıq artıq yaxşılıq deyil, o bədxahlığa çevrilir. Lakin yeganə yaxşılıq olan müstəqil yaxşılıq bədxahlığın azad olunmasını da bildirir. [...] Bədxahlığın azadlığını inkar etmək və yalnız yaxşılığın azadlığını tətbiq etmək azadlığı inkar etməyə, onu xeyirxah zərurətə çevrilməyə gətirib çıxarır, lakin xeyirxah zərurət artıq yaxşılıq deyil, çünki yaxşılıq azadlıq deməkdir”.

Nikolay Berdiayev, „Dostoyevskinin dünya görüşü“, 1923-cü il.

Mənbə N5

"Ümumi əmək səfərbərliyi və ya iş məqsədi üçün partiya səfərbərliyi zamanı, həmçinin şənbə və bazar iməclikləri zamanı, yerli komitələr mövcud təlimatlara uyğun olaraq, partiya üzvlərinin davranışlarını yaxından izləməyə məcburdurlar, bu və ya digər forma ilə iş öhdəliklərindən boyun qaçıranlar yalnız partiya təşkilatlarından qovulmasın, həm də gələcəkdə ictimai etibar tələb edən vəzifə tuta bilməmələri üçün onların adı qara siyahıya düşsün".

Lev Kamenev, Rusiya kommunist Partiyasının IX qurultayı, 1920-ci il.

Mənbə N6

“Tiraniyalar arasında ən acınacaqlısı, yəqin ki, onun qurbanlarının yaxşılığı üçün həyata keçiriləndir. Yəqin ki, quldurun hökmranlığı altında yaşamaq, hər şeyi bacaran əxlaqlı bezdiricilərin hakimiyyəti altında yaşamaqdan yaxşıdır. Quldurun bədxahlığı bəzən yuxuya gedə bilər, onun xəsisliyi nə vaxtsa təmin oluna bilər, lakin bizə öz xeyrimizə əzab verənlər, öz vicdanlarının razılığı ilə etdikləri müddətcə bizə sonsuz əzab verəcəklər.

„Cəzanın humanist nəzəriyyəsi“, Klav Luis, 1954-ci il.

(1) **23.1 Nikolay Berdiayevin mətninə əsasən:**

- ə) İnsanın azadlığı onun yaxşılıq etməsi üçün mövcuddur.
- ə) Bədxahlığın azadlığının olması yaxşılıq etmənin yeganə imkanıdır;
- ç) Bədxahlığa aparan azadlıq mütləq məhdudlaşdırılmalıdır;
- ç) Yaxşılığın zəruriliyi insan birliklərinə azad şəkildə birlikdə yaşama imkanı verir.

Mənbələrə keçid: [1-2](#) [3](#) [4](#) [5](#) [6](#)

Tapşırıqlara keçid: [23.2](#) [23.3-23.7](#)

(1) **23.2 N5 mənbəyə əsasən:**

- ə) Kommunist partiyasının üzvləri ümumi işə böyük həvəslə yanaşırdılar;
- ə) Yerli komitetlərin məqsədi ləyaqətli kommunist partiyasının üzvlərini həvəsləndirmək idi;
- ğ) İməclik və başqa növ ümumi işlərin yerinə yetirilməsindən boyun qaçırmaq kommunist partiyasının üzvlərinin karyerasında neqativ şəkildə əks olunurdu;
- ç) Partiya təşkilatının hər bir üzvü heç bir məcburiyyət olmadan yalnız şəxsi əmlaka deyil, eyni zamanda ümumi yaxşılıqlara da qayğı göstərirdilər.

Mənbələrə keçid: [1-2](#) [3](#) [4](#) [5](#) [6](#)

Tapşırıqlara keçid: [23.1](#) [23.3-23.7](#)

- (1) 23.3 Nikolay Berdiayevin mətninə əsasən müzakirə edin, nə üçün yaxşılıq azadlıq deməkdir, lakin azadlıq, öz növbəsində yalnız yaxşılıq demək deyil.
- (1) 23.4 Nikolay Berdiayevin mətninin Klav Luisin mətni ilə necə əlaqəli olduğunu izah edin.
- (1) 23.5 N4, N5 və N6 mənbələrindən istifadə edərək N1 mənbədə təsvir olunan hadisəni tənqidi şəkildə analiz edin.
- (2) 23.6 N3 mənbədə verilmiş xəritənin əsas tendensiyasını təsvir edin. Biliyinizdən və bütün mənbələrdən istifadə edərək bu tendensiyanın təşkil olunmasına təsir edən mümkün səbəbləri müzakirə edin.
- (2) 23.7 Nikolay Berdiayevin mətnindən istifadə edərək N2, N3 mənbələrdə göstərilən Gürcüstan reallığı üçün səciyyəvi olan problemin mahiyyətini müəyyən edin və müzakirə edin, bu problemlə necə mübarizə aparmaq olar?